

Κριτική για τις «Χήρες» του Ντόρφμαν στο ΘΟΚ >>44

Πολιτισμός

Ο φιλελεύθερος

Η Ελισάβετ Σάντη Σενιέ και ο ποιητής γιος της >>42

Η βιβλιοθήκη δεν είναι ράφια, αλλά τρόπος ζωής

> Ο διευθυντής της Βιβλιοθήκης του Παν. Κύπρου και η κουλτούρα της ανάγνωσης

Του Γιώργου Σαββινίδη

Αθλια. Αυτό είναι το επίθετο που χαρακτηρίζει την κατάσταση που επικρατεί στην ευρωπαϊκή Κύπρο όσον αφορά το επίπεδο ανάπτυξης των βιβλιοθηκών. Για να μην πάμε μακριά, αυτό υπολείπεται απελπιστικά και των 26 υπολοίπων χωρών μελών της Ε.Ε. με αντιπροσωπευτικό δείγμα την Κυπριακή Βιβλιοθήκη. Με απλούς αριθμούς, η συλλογή της εθνικής βιβλιοθήκης της Μάλτας, χώρας με μισό πληθυσμό, είναι τριπλάσια σε μέγεθος από την κυπριακή, ενώ της Εσθονίας, χώρας με το διπλάσιο πληθυσμό, είναι... 35 φορές μεγαλύτερη. Μακάρι, όμως, το πρόβλημα να αφορούσε μόνο τα μεγέθη. Εδώ μιλάμε για μια ολόκληρη κουλτούρα που (δεν) έχει καλλιεργηθεί και απαιτεί ριζικές λύσεις. Κι αυτό δεν αφορά μόνο μια υποστελεχωμένη οειρά από ράφια, που υστερεί σε όρους διαθέσιμων τεχνολογικών πληροφοριακών και κτηριακών υποδομών, αλλά και στο ρόλο που θα έπρεπε να διαδραματίζει ως προς την καλλιέργεια αυτής της κουλτούρας, την καθοδήγηση και ανάπτυξη των υπόλοιπων βιβλιοθηκών, την προώθηση της απαραίτητης συστηματικής συνεργασίας.

Πτυχές και δραστηριότητες εθνικής βιβλιοθήκης στην Κύπρο καλύπτει μόνο η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, η οποία μέσω κυρίως του Διευθυντή της, Φίλιππου Τσιμπούλου, έχει αναλάβει και τη μελέτη που θα αλλάξει το τοπίο, ενισχύοντας το ρόλο της υφιστάμενης Κρατικής και προετοιμάζοντας το έδαφος για τη σταδιακή δημιουργία μιας εθνικής βιβλιοθήκης, που δεν θα ντρέπεται ο ενδιαφερόμενος να διαβεί το κατάφυτο της.

Ποια η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στις κυπριακές βιβλιοθήκες; Στην Κύπρο μπορούμε να κομπάζουμε και να επιδεικνύουμε τις τράπεζες που έχουμε, αλλά όχι για τις βιβλιοθήκες, τις οποίες μάλλον θα έπρεπε να κρύβουμε. Ιδιαίτερα την Κρατική. Κανείς δεν αντιλέγει ότι χρειαζόμαστε τις τράπεζες. Το ίδιο και περισσότερο απαραίτητες, όμως, είναι και οι βιβλιοθήκες, γεγονός που δυστυχώς λίγοι αναγνωρίζουν. Η ανάπτυξη των κυπριακών βιβλιοθηκών είναι ζωτικής σημασίας, ιδιαίτερα τώρα που υποτίθεται ότι βαδίζουμε προς μια κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας. Οι βιβλιοθήκες είναι στέγες γνώσης και πληροφορίας, όταν βέβαια λειτουργούν.

Πιστεύετε ότι τα αίτια αυτής της κατάντας έχουν τις ρίζες τους στην έλλειψη επίγνωσης της σημασίας που έχει για μια κοινωνία; Καλύτερα να μην ξεκινήσουμε κατηγορώντας πρόσωπα και καταστάσεις. Δεν μπορείς να είσαι απόλυτος. Σίγουρα, είναι θέμα προτεραιοτήτων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τα δεινά που πέρασε αυτός ο τόπος. Κρίθηκε, καλώς ή κακώς, ότι υπήρχαν άλλες προτεραιότητες. Ό,τι έγινε, έγινε, τώρα οδεύουμε προς

το να το αλλάξουμε αυτό.

Τι είναι αυτό που πρέπει να αλλάξει; Η πραγματικότητα είναι ότι ο Κύπριος δεν μπορεί να είναι περήφανος για την κατάσταση των βιβλιοθηκών. Υπάρχουν εξαιρέσεις, θεωρώ ότι η βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου είναι μια, αλλά η εξαίρεση έρχεται να επιβεβαιώσει τον κανόνα από τη μια και να τον αμφισβητήσει από την άλλη. Στην Κύπρο λέμε ότι έχουμε περίπου 150 βιβλιοθήκες και εννοούμε τους χώρους, τα ράφια πάνω στα οποία υπάρχουν βιβλία, κυρίως σε σχολεία. Αυτά δεν είναι βιβλιοθήκες, αλλά συλλογές βιβλίων. Βιβλιοθήκη σημαίνει προσωπικό, λειτουργίες, ωράρια, κανονισμοί, διαδικασίες χρήσης κ.π.ά. Παλιότερα υπήρχε περισσότερο ενδιαφέρον. Παράδειγμα γι' αυτό είναι η ιστορική Σεβέρειος Βιβλιοθήκη του Παγκυπρίου Γυμνασίου, η οποία μέχρι και σήμερα διατηρεί την αξία της.

Πώς η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου δίνει «το καλό παράδειγμα»; Στο Πανεπιστήμιο είναι ζήτημα δομών. Το ίδιο το εκπαιδευτικό μοντέλο που επιλέγεται επιβιβάζει τη λειτουργία και χρήση της βιβλιοθήκης. Το μαθησιακό υπόδειγμα αφορά διδασκαλία στις αίθουσες και πολλαπλή βιβλιο-

γραφία. Αυτό ωθεί τους φοιτητές να μπουν στη βιβλιοθήκη. Αν έρθεις ένα πρωί στο πανεπιστήμιο, π.χ. το Σάββατο που δεν έχει μαθήματα, αντυχόν δεν έχει ανοίξει ακόμη η βιβλιοθήκη, θα δεις 40-50 φοιτητές απ' έξω να περιμένουν. Πλέον η βιβλιοθήκη έχει ξεπεράσει τα κυπριακά όρια. Είναι υβριδική, έχει δηλαδή τόσο έντυπο υλικό -όπως βιβλία, περιοδικά,

χάρτες, οπτικοακουστικό υλικό, δίσκους, κασέτες, βινύλιο κ.λπ. όσο και, κατά ένα μεγάλο μέρος, ψηφιακό υλικό. Για παράδειγμα, διαθέτουμε 800 τρέχοντα επιστημονικά περιοδικά σε έντυπη μορφή. Τα ηλεκτρονικά περιοδικά είναι 30.000. Και τα χρήματα που θα δίνουμε για να πάρουμε μια συλλογή 20.000 περιοδικών θα ήταν κάθε χρόνο πάνω από 5 εκατ. ευρώ.

Ποιο θεωρείτε καθοριστικό στοιχείο της ανάπτυξης της; Από την ένταξή μας στην κοινοπραξία HEAL-Link, τον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, απολαμβάνουμε πολλά προνόμια. Στην Ελλάδα κάποτε έδιναν κάθε χρόνο 5-10 φορές περισσότερα για να παίρνουν μόνο τα βασικά περιοδικά. Σήμερα, όλα τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, δίνοντας τα ίδια χρήματα που δίνουμε για να παίρνουμε ένα μέρος της συλλογής, παίρνουμε όλη τη συλλογή. Έτσι τώρα παίρνουμε έναν αριθμό περιοδικών που κάποτε ούτε καν φανταζόμαστε. Όταν ιδρύθηκαν τα δυο δημόσια πανεπιστήμια, το ΤΕΠΑΚ και το Ανοικτό, ζητήσαμε να γίνουν άμεσα μέλη της κοινοπραξίας και παράλληλα ιδρύσαμε τον σύνδεσμο κυπριακών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Στο σύνδεσμο αυτό ενδυναμεί μέλη είναι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και η Κρατική Βιβλιοθήκη, ενώ υπό συζήτηση είναι και η ένταξη των βιβλιοθηκών των ιδιωτικών πανεπιστημίων, τις οποίες αφήσαμε περιθώριο να αναπτυχθούν.

Τι προσφέρει η δικτύωση; Μπορείς να φανταστείς τη σημασία της δημιουργίας του συλλογικού κα-

Οι χρήστες της Κυπριακής Βιβλιοθήκης είναι εν δυνάμει. Μιλάμε για τις επόμενες γενιές, αυτοί είναι οι πραγματικοί χρήστες.

Στην Κύπρο επιδεικνύουμε τις τράπεζες που έχουμε αλλά όχι τις βιβλιοθήκες

ταλόγου των κυπριακών βιβλιοθηκών, που σήμερα μετράει 300.000 εγγραφές-τίτλους κι όχι αντίτυπα-σε όλες τις βιβλιοθήκες. Σταδιακά, αν ενταχθούν στον κατάλογο 50 βιβλιοθήκες, θα μπορούμε να μιλάμε πια για δικτύωση. Έτσι σε πρώτο στάδιο θα μπορούμε να αξιοποιούμε άμεσα τις δυνατότητες που παρέχει η σύνδεση με τον HEAL-Link, οι οποίες χρειάστηκαν χρόνια για να δημιουργηθούν στην Ελλάδα. Σε Ελλάδα και Κύπρο υπάρχει στο διαδίκτυο ένα σύστημα που ενημερώνεται συνεχώς σχετικά με το που υπάρχει διαθέσιμο, ανά πάσα στιγμή, ένα βιβλίο. Πάνω σ' αυτό στηρίζεται και το δίκτυο διαδανεισμού κι ο ενδιαφερόμενος μπορεί να εξασφαλίσει ένα βιβλίο δι' αλληλογραφίας.

Πώς η κρατική βιβλιοθήκη μπορεί να τα αξιοποιήσει όλα αυτά; Εμείς ζητάμε την ένταξη της Κυπριακής Βιβλιοθήκης έστω κι αν δεν έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τις δυνατότητες. Να έχει το υαλοκίστρον το νομικό δικαίωμα. Το να έχει πρόσβαση δεν σημαίνει ότι μπορείς άμεσα να αξιοποιείς. Θα χρειαστεί χρόνος. Ανάμεσα σ' αυτά που προνοεί η μελέτη για την ανάπτυξη της Κρατικής Βιβλιοθήκης είναι το πώς επιτυγχάνεται η αξιοποίηση αυτών των δυνατοτήτων.

Η «κεπέλαση» του ηλεκτρονικού βιβλίου

Ποιες αλλαγές στη λειτουργία των βιβλιοθηκών ενδέχεται να φέρει η μαζική χρήση του ηλεκτρονικού βιβλίου; Οι μεγάλες βιβλιοθήκες ήδη προσφέρουν τέτοιες δυνατότητες. Στη βιβλιοθήκη μας το ηλεκτρονικό με το συμβατικό βιβλίο συνυπάρχουν. Περίπου το 1/10 των βιβλίων μας σήμερα εί-

ναι ηλεκτρονικά, τα οποία συνοδεύονται από ενημερωτικό ταμπελάκι. Τον θέλουμε τον καθηγητή και τον φοιτητή να έρθει στο χώρο, αλλά σε περίπτωση που δεν μπορεί, θα μπορεί να κάνει τη δουλειά από το σπίτι. Πάντως, απαντήσεις δεν έχουν δοθεί ως προς το μέλλον του βιβλίου και τη διαμόρφωση των βιβλιοθηκών. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η τεχνολογία εξελίσσεται πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι η νομική επιστήμη.

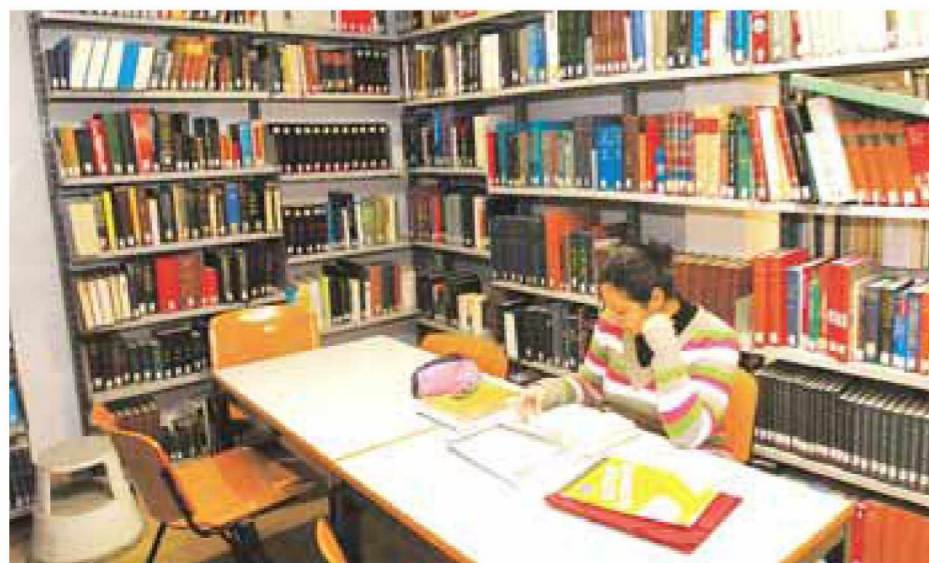
Οι δυνατότητες πάντως πολλαπλασιάζονται... Εγώ, το Χρονικό του Μαχαιρά ή το Λεξικό του Σουΐδα, ή τον ακόμη πιο συναπτό Κώδικα του Χαμουραμί, έργα τόσων αιώνων, μπορεί να μην αξιωθώ ποτέ να τα δω από κοντά. Φυλάσσονται σε μουσεία. Έχω όμως τη δυνατότητα να τα μελετήσω στην ηλεκτρονική τους μορφή, σε λήδα-σελίδα. Είναι άλλο πράγμα το χόμπι του συλλέκτη που θέλει το πρωτότυπο κι άλλο το πάθος του αναγνώστη για το περιεχόμενο. Δύο ξεχωριστές διαστάσεις του βιβλίου που συνυπάρχουν. Ο Ντιλίσκο, ένας θεωρητικός της επιστήμης της πληροφορίας, έχει πει ότι «το περιεχόμενο δεν είναι ο βασιλιάς». Οι συνδιασμοί μεταξύ του περιεχομένου είναι το σημαντικό. Αυτό που επιτυγχάνεται πλέον ευκολότερα είναι η δυνατότητα σύνδεσης και σύνθεσης πραγμάτων, που παλαιότερα ήταν αδιανότο για κάποιον να τα συνδέσει. Η επιστήμη και η φαντασία έχει αυτή τη δυνατότητα. Έχει πολλές ευκολίες το ηλεκτρονικό βιβλίο, αλλά πλέον θεωρώ, όπως εξελίσσεται, ότι είναι ένα εντελώς διαφορετικό εργαλείο μάθησης, που δεν είναι συγκρίσιμο με το απλό βιβλίο. Αναλογίσου την ευχέρεια που έχει ένας γιατρός όταν μπορεί να έχει πρόσβαση από το ιατρείο του σε χιλιάδες περιοδικά και βιβλία για να μπορεί να ενημερωθεί για μια αρρώστια. Δεν μιλάμε πλέον για βιβλιοθήκες, αλλά για αποθήκες πληροφορίας. Ο όρος «βιβλιοθήκη» είναι δόκιμος, καθιερώθηκε επειδή για αιώνες ολόκληρους τα βιβλία ήταν οι κατεχόμενες αποθήκες πληροφορίας. Στην ουσία κρατάμε μόνο το όνομα.

Το ζήτημα όμως είναι η προσαρμογή του αναγνώστη... Η δικιά μας η γενιά δυσκολεύεται, αλλά δεν μπορώ να προεξοφλήσω για τις επόμενες. Είναι θέμα συνήθειας. Όταν λέμε ότι δεν κινδυνεύει το βιβλίο, εννοούμε κυρίως το περιεχόμενο, αυτό που φυλάσσεται. Όταν η μαζική τυπογραφία απειλούσε την παντοκρατορία του χειρογράφου είχαν ακουστεί φωνές διαμαρτυρίας ότι θα χάλαγε τη δύναμη του γραπτού λόγου που είχε το χειρόγραφο. Τη χάλασε; Η συζήτηση έχει ξαναγίνει για τις δυνατότητες της τεχνολογίας. Δεν είναι κάτι που μας φοβίζει. Το ζήτημα είναι αν θα καταφέρουμε να τα εφαρμόσουμε ομαλά και προς όφελος της ανθρωπότητας.

Η βιβλιοθήκη ως... τιμωρία

Πώς μπορεί η επίσκεψη στη βιβλιοθήκη να γίνει κουλτούρα για την κυπριακή κοινωνία; Πρέπει να ξεκινήσει από την παιδική ηλικία. Σκέψου πόσο αντιπαιδαγωγικό είναι να καθίσταται η βιβλιοθήκη ενός σχολείου τόπος τιμωρίας για τον άτακτο μαθητή, όπως συνήθιζε να είναι σε κάποια σχολεία εδώ. Η βιβλιοθήκη είναι κάτι άλλο. Είναι μάθηση και λιγότερο διδασκαλία. Ένας χώρος όπου ο επισκέπτης θα διαβάσει, θα ταξιδέψει, θα προβληματιστεί, θα ψυχαγωγηθεί, θα μάθει. Είναι απαραίτητο η αλλαγή να ξεκινάει σε επίπεδο σχολικής βιβλιοθήκης, να ενταχθεί η βιβλιοθήκη στο μαθησιακό μοντέλο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ένταξη νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα ευνοούν την καθημερινή επίσκεψη στη βιβλιοθήκη. Από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού, το παιδάκι θα πηγαίνει για να ανοίξει μια εγκυκλοπαίδεια, να βρει κάτι που θα του πει ο δάσκαλος, να αντιγράψει. Θα πηγαίνουν ολόκληρες παρέες και θα συνεργάζονται σε ομάδες, καλλιεργώντας έτσι τη νέα κουλτούρα. Αν εφαρμοστεί αυτό, πιστεύω ότι σε μια δεκαετία κιόλας, θα μπορούμε να έχουμε τις πρώτες φουρνιές συστηματικών χρηστών, που θα χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη καθώς ανεβαίνουν τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αλλά και μετά την εκπαίδευση.

Βέβαια, αυτό προϋποθέτει και την οργάνωση των βιβλιοθηκών... Εμείς, ως κοινότητα βιβλιοθηκονόμων, μπορούμε να προσφέρουμε την απαραίτητη τεχνολογία στις βιβλιοθήκες ως σύνολα βιβλίων και ως συνεργαζόμενες οντότητες. Βιβλιοθηκονόμοι προσοντούχοι υπάρχουν και θα μπορούσαν να εργαστούν σε μια βιβλιοθήκη. Αυτή τη στιγμή υπάρχει ο πυρήνας των δημοτικών και σχολικών βιβλιοθηκών που μπορεί να εξελιχθεί σε ένα λειτουργικό σύστημα. Πρέπει να το δούμε συνοδικά. Όλες οι βιβλιοθήκες θα είναι ενεργές συνιστώσες του δικτύου. Και πρέπει να τις απαλλάξουμε από τον βραχνά της καταλογογράφησης, την οποία θα προσφέρουμε έτοιμη. Σταδιακά, αρχίζουμε και να εξειδικεύουμε και να αναλογιζόμαστε τις δυνατότητες μιας ανεπτυγμένης Κρατικής Βιβλιοθήκης. Μπορούμε να έχουμε άμεσα αποτελέσματα αρκεί και η πολιτεία να δείξει έμπρακτα ότι συμμερίζεται την επένδυσή μας για την αναγκαιότητα αυτή. Να μην την εκλαμβάνει σαν μια αόριστη πολυτέλεια. Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη δεν έχει σήμερα χρήστες. Οι χρήστες της είναι εν δυνάμει. Μιλάμε για τις επόμενες γενιές, αυτοί είναι οι πραγματικοί χρήστες.

Ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου Δρ Φίλιππος Τσιμπούλου, ήταν συντονιστής στην επιτυχημένη προσπάθεια για δημιουργία Συλλογικού Καταλόγου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ενός ζωντανού εργαλείου που ολοκληρώθηκε το 2008 και αριθμεί πλέον 3 εκατ. βιβλία σε όλη την Ελλάδα και Κύπρο. Είναι συγγραφέας βιβλίων και άρθρων που αφορούν τη λειτουργία της σύγχρονης βιβλιοθήκης, τη βιβλιοθηκονομία, την επιστήμη της πληροφορίας αλλά και τα μοντέλα συνεργασίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Ο κ. Τσιμπούλου έχει ήδη παραδώσει μελέτη για τη δυνατότητα δικτύωσης των Κυπριακών Βιβλιοθηκών, ενώ σε εξέλιξη βρίσκεται μια πιο εξειδικευμένη μελέτη που αποσκοπεί στην επίλυση του προβλήματος της ανυπαρξίας κρατικής βιβλιοθήκης, σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο στάδιο.